

Med fortiden i ryggen. Arven fra Hal Koch.

Jesper Larsen, fritidspædagog og Brian Larsen, leder af Ishøj Ungdomsskole.

Fremtiden skabes i nutiden på ryggen af fortiden.

Hvad vi kan bruge Hal Koch til i dag? Netop Hal Koch bliver mange steder den dag i dag genaktualiseret – senest i statsministerens nytårstale, men også i nyere politiske dokumenter for det fritids- og ungdomspædagogiske landskab.

Når nutidens fritids- og ungdomspædagogiske visioner, pejlemærker og pædagogiske grundlag knytter forbindelse til demokratisk dannelse- og deltagelse, medborgerskab og aktivisme, knyttes der samtidig forbindelse til fortidens progressive og demokratiske pædagogiske idealer, hvor særligt én person har haft stor betydning for disse idealers udbredelse, også i det fritids- og ungdomspædagogiske landskab – Hal Koch.

Hal Koch (1904-1963), teolog og professor i kirkehistorie, var fra 1937 ansat ved Københavns Universitet, hvor han forskede i oldkirken og 1800 tallets kirkehistorie. Men det var særligt for hans syn på demokrati som en livsform, at Hal Kochs blev kendt i pædagogiske kredse.

Kochs nok mest berømte bog - et debatoplæg - bærer titlen: "Hvad er demokrati?" (1945/1960). Hal Koch er her inspireret af John Dewey, amerikansk filosof og pædagog og dennes hovedværk "Demokrati og Uddannelse" fra 1916. Både Dewey og Koch ser demokrati som en livsform, der ikke kun kan sikres igennem valg handlinger. Dewey opfattede uddannelse i bred forstand (ikke kun formel uddannelse) som en social proces, der bidrager til den demokratiske udvikling, og hos Koch er uddannelse en vigtig arena for udvikling af et demokratisk sindelag.

Demokrati som en pædagogisk opgave

Hal Koch rejser i 1945 spørgsmålet: hvad er demokrati og han svarer, at "demokrati er samtale" – som han mere præcist udlagde således:

"Demokrati kan ikke sikres – netop fordi det ikke er et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Derfor er det folkelige oplysnings- og opdragelsesarbejde nerven i demokratiet."

Hal Koch havde en særlig interesse for demokrati med en særlig demokratiforståelse – demokratiet som en livsform ofte sat i en modsætning til demokrati som en styreform. Men dette er også hos Koch en falsk modsætning. Det var blot demokratiet som sindelag og livsform, som havde Kochs særlige interesse, hvilket for Koch medførte, at en afstemning helst skulle undgås. Man skal tale sig til rette i det gode kompromis, og under alle omstændigheder kan afstemningen ikke lukke den demokratiske samtale ned.

Hal Koch havde set, hvordan fascismen og nazismen i Europa var lykkedes med at omstyrte demokratier bl.a. i Tyskland og sluttede, at dette kun kan lade sig gøre, fordi folket manglede en demokratisk livsform/sindelag, og at demokrati som styreform ikke var nok værn ift. at sikre demokrati.

Demokrati som livsform er et pædagogisk projekt. Et folk måtte opdrages til at kunne gå med i de demokratiske "bevægelser", som et samfund bør bygge på. Ungdomskommissionen som Koch var formand for, formulerede det således:

Det sociale og det kulturelle er to sider af den samme sag, og selv et mere neutralt ungdomsarbejde bør have et af sine formål deri, at de unge føres frem til en modenhed, som gør det muligt for dem, at gå med i et ideologisk, kulturelt og politisk arbejde" (Ungdommen og Fritiden s. 69, 1952)

At sikre demokratiet gennem, at den opvoksende generation opnår et demokratisk sindelag – eller bliver demokratisk dannet - er en pædagogisk opgave.

Hal Koch, Ungdomskommissionen og Ungdomsklubberne.

Hal Koch har også en historie med fritids- og ungdomsklubber. Han blev bl.a. i 1943 leder af et projekt, der skulle oprette fritids- og ungdomsklubber rundt omkring i danske byer, hvor nazisterne oprettede hvervekontorer. Projektet var initieret af Danske Kvinders Samfundstjeneste og Ungdomssamvirket (i dag Dansk Ungdoms Fællesråd). Hal Koch havde således et indgående kendskab til fritids- og ungdomsklubber, da han i 1946 bliver formand for Ungdomskommissionen. Det afspejles bl.a. i kommissionens betænkning: "Ungdommen og Fritiden" fra 1952, hvor fritids- og ungdomsklubberne får deres eget afsnit.

Vi kan også aflæse Kochs interesse i klubberne i dette citat fra Politiken:

Giv de unge deres fritid, lad dem dovne og dase hvis det passer dem (...). De unge skal lege, bruge deres fritid, stimuleres med de aktiviteter, der bliver tilbudt på de nye ungdomsklubber, som gror frem rundt om i landet" (Hal Koch, Politiken 1950).

Koch mente, at klubberne i videst muligt omfang skulle være de unges egne, styret og ledet af de unge selv, med hjælp fra ældre, men klubbernes opgave var - iagttaget af ungdomskommissionen - først og fremmest at forebygge kriminalitet ved at være et alternativ til gaden og samtidig fremme det demokratiske medborgerskab.

For Hal Koch var det politiske særligt vigtigt: Ungdommen skulle politiseres – deres øjne skulle åbnes for, hvad der foregår i samfundet, og han lykkedes med som første formand for Ungdomssamvirket at få lagt afstand til den gængse opfattelse om kulturel oprustning, som var den dominerende opfattelse i lyset af Danmarks besættelse.

"Går man i dybden med det kulturelle, viser det sig, at 'det kulturelle samler ikke, det adskiller'. Og sådan skal det være. Der er stor forskel på den kultur, som en bondekone fra Vestjylland og en advokatfrue i Hellerup lever i. Det fælles er at finde et andet sted: 'det, der dybest set binder os sammen, er det politiske'." (Dagen og Vejen, Hal Koch 1942.)

Hal Koch og Ungdomskommissionen var fuldt bevidst om, at der ikke kunne propaganderes for et særligt politisk synspunkt. Omvendt ville det være naivt at tro, at opdragelse til at kunne gå med – at kunne deltage i et ideologisk, kulturelt eller politisk arbejde kunne være apolitisk.

Demokratiske bevægelser og unge.

Og netop spørgsmålet om opdragelse til at *gå med* indbefatter jo *bevægelser*. Det moderne Danmark er bygget op af bevægelser. Bondebevægelsen, højskolebevægelsen, arbejderbevægelsen, andelsbevægelsen, kvindebevægelsen, og elev- og studenterbevægelsen voksede alle ud af akutte og ubærlige problemer, som beslutsomme mennesker valgte at gøre noget ved, ved at danne nye fællesskaber, med nye fortællinger.

Står vores unge over for nogen ubærlige problemer i dag? I deres by? I deres kvarter? På deres klode? I deres land? I deres vennegruppe? Hvis vi sætter os i de unges sted, kan der ikke være nogen tvivl. Så hvad skal der til for at engagere andre i bevægelser, som kan skabe små og store forandringer, der adresserer de problemer?

Rækker vi tilbage til fritids- og ungdomsklubbernes fødsel og arven fra Hal Koch, tegner det sig som en klar kerneopgave at svare på dette spørgsmål, og opdrage unge til deltagelse i demokratiet. Denne opgave handler om tre ting:

1. At hjælpe større børn og unge til at forstå sig selv og den verden de er en del af.
2. At sætte dem i stand til at se og anerkende hinanden - også den man ikke umiddelbart kan identificere sig selv med.
3. At evne at gøre noget i verden – at handle i mødet med problemer, de ikke kan acceptere.

Tilsammen skaber de tre elementer bevægelse. Den forudsætter både samtaler (demokrati som samtale) med argumenter, perspektiver og forståelser, der flytter holdninger og historier og handlinger, der skaber nye måder at være i verden på.

At organisere sociale bevægelser

I slutningen af 1800-tallets Danmark var der ikke mange, der forestillede sig, at kvinder skulle lyttes til. Og da slet ikke i politik. Men ikke desto mindre skulle der ikke gå mere end 15 år af det nye århundrede før kvinder blev tildelt stemmeret på lige fod med mænd. Det havde én afgørende årsag: I løbet af få årtier havde den ignorerede halvdel af samfundet organiseret mange hundrede foreninger med titusindvis af medlemmer, vundet små lokale sejre, og rejst kravet om at blive hørt ved valgene. Dansk Kvindesamfund og den øvrige kvindebevægelse arrangerede optog og møder, 160 lokale kvindelige valgretsforeninger så dagens lys, og samtidig vandt Kvindeligt Arbejderforbund forbedringer på arbejdspladser gennem de første kvindestrejker.

Sociale bevægelser består af nogen, der skaber dem, hvad enten det var Matilde Fibiger, Olivia Nielsen (kvindebevægelsen), eller de titusindvis af engagerede kvinder i lokalt kvindebevægelsesarbejde, eller Hal Koch, Aksel Horsens (Ungdomsringens første formand), Jørgen Andersen (forstårder f. SBBU, Socialt Bolig Byggeris Ungdomsklubber) og tusinder af pædagoger, lærere, ledere og unge, der skabte klub- og ungdomsskolebevægelserne.

Aktører, der lykkes med at skabe sociale bevægelser, har vist sig at gøre især fem ting:

1. De skaber fortællinger, nye historier om hvem vi er, og hvad der er muligt.
2. De bygger relationer, der bliver til fællesskaber af folk, som er forpligtede over for hinanden.
3. De skaber struktur og fordeler lederskabet på hold af folk, der er gensidigt afhængige af hinanden.

4. De lægger strategi for, hvordan deres folks ressourcer kan bringes i spil for at skabe den forandring, de har brug for.
5. Og de engagerer folk i fælles handling, der gør forandringen til mærkbar virkelighed.

Hvad skal vi tage med fra Hal Koch og gøre mere af i fremtiden?

Hal Koch viser os (sammen med John Dewey), at demokratisk sindelag eller samfundssind, som det hedder nu om dage, er en forudsætning for demokratiets velbefindende – og det er en vedvarende pædagogisk opgave at sikre dette igennem den demokratiske samtale.

Ungetilbuddene skal i videst muligt omfang ledes af de unge selv, og pædagogikken skal tage sigte på at skabe bevægelser, der gør det muligt for de unge at gå med i ledelsen af klubber og ungdomsskoler

Fritids- og ungdomsklubberne og ungdomsskolerne skal være laboratorier for udvikling af demokratisk selvtilid, deltagelse og medborgerskab ved at træne lederskab af sociale bevægelser igennem øvelser, udvikling og dannelse af fem lederskabskompetencer hos de større børn og unge:

1. Skabe fortællinger, nye historier om hvem vi er, og hvad der er muligt.
2. Bygge relationer, der bliver til fællesskaber af folk, der er forpligtede over for hinanden.
3. Skabe struktur og fordele lederskabet på hold af folk, der er gensidigt afhængige af hinanden.
4. Lægge strategi for hvordan deres folks ressourcer kan bringes i spil for at skabe den forandring de har brug for.
5. Og engagerer folk i fælles handling, der gør den ønskede forandring til mærkbar virkelighed.

Herved bliver klubber og ungdomsskoler til mere end et tilbud for unge i deres fritid. De bliver til ungdomspædagogiske arbejdsformer med unge, der bidrager, bygger og bevæger et demokratisk samfund gennem mangfoldige deltagelsesformer.

Sådanne arbejdsformer vil højst sandsynligt have positive gevinster på de trivselsproblematikker vi i dag kan aflæse i ungdomslivet – for det at gøre noget for og med nogle andre – gør noget godt for alle.

Litteratur:

Hvad er demokrati, Hal Koch, (1945), Gyldendals Uglebøger, 1960.

Dagen og Vejen, Hal Koch, Westermann, 1942.

Land og By, Hal Koch, Det Berlingske Bogtrykkeri, 1945.

Fritid - den nye elev i klassen, Jesper Larsen, Ungdomsringen, 2015.

Kan vi skabe bevægelser sammen med de unge?, Jens Kristian Rasmussen og Jesper Larsen.

Trykt i forbindelse med Ungdomsringens Kongres 2018.

Why David sometimes wins?, Marshall Ganz, Oxford University Presse, 2009.

[Fritids- og ungdomspædagogikkens STÅBI](mailto:staabi@tokeagerschou.dk) - <mailto:staabi@tokeagerschou.dk>